Araştırma Makalesi / Research Article

Intermedia International e-Journal
June, 2026; 13(24)
e-ISSN: 2149-3669

doi: 10.56133/intermedia.1908244

Başvuru / Received: 12.03.2026 **Son Revizyon / Last Revision:** 11.06.2026 **Kabul / Accepted:** 22.06.2026

Dijital Platformlarda Emek Denetimi: Türkiye'deki Kuryeler Üzerine Netnografik Bir Araştırma

Labor Control on Digital Platforms: A Netnographic Research on Couriers in Turkey

Eren EFE[1]

ÖZ: Bu çalışma, Türkiye'de hızla yaygınlaşan platform ekonomisi ve esnaf kurye modeli bağlamında algoritmik denetimin emek süreçleri üzerindeki etkilerini kuryelerin kendi anlatıları üzerinden incelemektedir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden netnografi kullanılmış; kuryelerin çalışma koşulları, gelir yapıları ve platform politikalarına ilişkin deneyimlerini paylaştıkları yüksek etkileşimli altı YouTube videosu veri kaynağı olarak seçilmiştir. Toplam 100 kurye yorumu tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiş ve ekonomik risk, bedensel disiplin ve psikolojik tahakküm temaları altında incelenmiştir. Bulgular, platformların sunduğu "kendi işinin patronu olma" söyleminin pratikte sınırlı bir özerklik yarattığını göstermektedir. Analizler, ekonomik risklerin büyük ölçüde kuryelere aktarıldığını, performans baskısının bedensel bir disiplin mekanizması oluşturduğunu ve kullanıcı değerlendirmeleri ile algoritmik puanlama sistemlerinin sürekli bir gözetim ortamı yarattığını ortaya koymaktadır. Ayrıca kuryelerin gelir belirsizliği, iş güvencesizliği ve yoğun rekabet koşulları altında çalıştıkları belirlenmiştir. Sonuç olarak çalışma, algoritmik denetimin yalnızca iş süreçlerini düzenleyen teknik bir araç olmadığını; emeği ekonomik, fiziksel ve psikolojik boyutlarda şekillendiren kapsamlı bir kontrol mekanizması olarak işlediğini ileri sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Algoritmik Denetim, Dijital Taylorizm, Platform Ekonomisi, Netnografi.*

[1] Assist. Prof. Dr., İstanbul Gelişim University
e-mail: erefe@gelisim.edu.tr **ORCID:** 0000-0001-7500-4709

Atıf/Citation: Efe, E. (2026). Dijital Platformlarda Emek Denetimi: Türkiye'deki Kuryeler Üzerine Netnografik Bir Araştırma. Intermedia International e-Journal, 13(24) 284-306. doi: 10.56133/intermedia.1908244.

Bu eser Creative Commons Alıntı-GayriTicari-Türetilemez 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Extended Abstract: The rapid integration of digital technologies into production and distribution processes has given rise to "platform capitalism," a new organizational form that has radically transformed traditional labor control mechanisms. In Turkey, the "sole proprietorship courier" (esnaf kurye) model has become a structural employment form, particularly with the post-pandemic surge in the quick-commerce (Q-commerce) sector. While platforms present this model through discourses of "being one's own boss" and "flexibility," in practice, it produces a multi-layered regime of domination that encompasses the economic, bodily, and psychological existence of labor through algorithmic management. The primary problem of this study is to decipher the structural contradiction between the autonomy discourse offered by platforms and the algorithmic surveillance experienced in the daily practices of couriers. This research treats algorithmic management not merely as a technical work organization but as a technology of power that records every movement as data, defines norms statistically, and legitimizes exploitation under a mask of "technical objectivity."

The study constructs its theoretical foundation upon several critical axes. First, the political economy of platform capitalism is addressed within a historical continuity. The process of labor deskilling and the transfer of "tacit knowledge" to technical systems, which began with the Babbage Principle, is undergoing a digital evolution through artificial intelligence. As explained by Pasquinelli's "eye of the master" metaphor, AI functions as an administrative apparatus that transfers the authority of the foreman to data-driven automated systems. Second, the institutional architecture of control is explained through Stark and Pais's "Möbius strip" concept. This structure places the courier in a paradoxical status: simultaneously at the center of the system (under intense surveillance) and legally completely outside of it (as an independent contractor). This unique labor regime is further explored through "Digital Taylorism" and "Biopolitics." The "tyranny of the algorithm," which replaces Taylorist "clock tyranny," opens a biopolitical field of domination that transforms not only the production process but also the bodily and life safety of the worker into statistical risks.

To examine the narratives and cultural practices of digital communities, this research adopts netnography, a qualitative research design. The data set consists of six high-engagement YouTube videos and the comments sections beneath them, where couriers in Turkey most intensively discuss their working conditions, income models, and platform policies. A total of 100 distinct courier narratives were included in the analysis. The data were analyzed using the thematic analysis method. The coding process was structured around three primary themes: economic risk, bodily discipline, and psychological domination. To protect the privacy of participants, real names were not used, and all narratives were anonymized and coded to ensure ethical standards.

The findings reveal a complex redistribution of risk and economic dependency. Couriers frequently describe an experience known as the "gross-net illusion." The promise of high earnings offered by platforms is negated by the transfer of all operating costs—such as depreciation, fuel, social security premiums, and taxes—to the worker. While the algorithm renders the worker legally independent, it produces a dependency mechanism that traps them in a cycle of debt and constant income uncertainty. Furthermore, empirical data show that the algorithm operates with a "spatial blindness" that ignores the physical risks of urban space. The pressure of delivery times, measured in seconds, pushes couriers to take life-threatening risks in traffic. The fact that the condition of the package often takes priority over the worker's life even during accidents proves that the body is objectified as an extension of the algorithmic system.

Surveillance in this model has become socialized, creating a significant psychological burden. Rating systems extend surveillance beyond workplace boundaries, turning the customer into a "hidden boss." This produces a state of constant hyper-vigilance and intense anxiety among couriers. Surveillance takes on a distributed and anonymous form, transforming into a control network that internalizes self-discipline. However, the research also demonstrates that domination is not absolute. Couriers establish informal information networks to decipher the "black box" of the algorithm, develop solidarity practices in

digital forums, and produce "counter-data" using dashcams to negotiate their conditions. These signify new forms of struggle emerging against the algorithmic system. Couriers utilize digital communication channels to combine virtual organization with spatial proximity, allowing for more disruptive tactics such as delivery blockades and collective strikes.

This study contributes to the literature by treating algorithmic management not as an abstract technology but as a lived relationship of domination. It moves beyond technical and descriptive approaches by focusing on how algorithmic control is actually experienced by the laborers. The findings suggest that the discourse of autonomy in the sole proprietorship courier model functions as an ideological veil. In reality, a hybrid regime of exploitation is constructed where risk is individualized, the body is disciplined, and surveillance spreads to all areas of life. The study emphasizes that algorithmic management is not just a concern for technology studies but is a central object of analysis for political economy to understand the profound transformation of contemporary labor regimes. By situating the courier experience at the center of the analysis, the research highlights the shifting boundaries between production and data extraction, ultimately revealing how algorithmic systems restructure the very essence of human labor in the 21st century.

Key Words: *Algorithmic Management, Digital Taylorism, Platform Economy, Netnography.*

GİRİŞ

Bu çalışma, Türkiye'de dijital platformlar bünyesinde çalışan kuryelerinin algoritmik denetimi nasıl deneyimlediklerini analiz etmektedir. Araştırmanın temel sorusu, platformların 'kendi işinin patronu olma' vaadinin, kuryelerin gündelik pratiklerinde nasıl bir tahakküm rejimine dönüştüğüdür. Dijital platformların yaygınlaşmasıyla birlikte emek süreçleri hem iş organizasyonu hem de denetim biçimleri açısından köklü bir dönüşüm geçirmektedir. Özellikle hızlı ticaret ve yemek teslimatı alanında çalışan kuryeler, esnek çalışma söylemi altında yoğun bir algoritmik yönetimin nesnesi haline gelmektedir. Rota planlamasından performans puanlarına kadar tüm süreçlerin yazılım altyapıları aracılığıyla düzenlenmesi, fiziksel amirlerin yerini otomatik karar sistemlerine bırakmıştır. Bu durum, platform emeğini salt teknik bir yenilik değil; güncel siyasal-ekonomik dinamiklerle şekillenen yeni bir denetim rejimi olarak ele almayı zorunlu kılmaktadır.

Mevcut literatürde algoritmik denetim çoğunlukla gözetim ve veri yönetişimi çerçevesinde incelenmekte; ancak bu denetimin çalışanlar tarafından nasıl anlamlandırıldığına dair çalışmalar sınırlı kalmaktadır. Özellikle algoritmik yönetimin ekonomik, bedensel ve psikolojik boyutlarını işçilerin öznel anlatıları üzerinden bütüncül biçimde çözümleyen araştırmaların eksikliği dikkat çekmektedir. Bu çalışma, algoritmik denetimi teknik bir araçtan ziyade gündelik deneyimlerde somutlaşan çok katmanlı bir tahakküm biçimi olarak ele alarak söz konusu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda makale, öncelikle kuramsal bir çerçeve sunmakta; ardından netnografik yöntemle toplanan 100 kurye anlatısı üzerinden denetimin çok boyutlu etkilerini analiz etmektedir.

Emek süreci üzerindeki denetimin dönüşümü, teknoloji ile sermaye birikimi arasındaki tarihsel ilişkinin en somut görünümlerinden biridir. Algoritmik yönetim, bu

ilişkinin güncel bir aşaması olarak geleneksel denetim biçimlerini dijital bir düzlemde yeniden inşa etmektedir. Narin'in (2012, s. 43) vurguladığı üzere teknoloji tarihi, sermaye birikimi ile kontrol mekanizmaları arasındaki ilişkinin toplumsal bir çıktısıdır. Babbage İlkesi[3] ile başlayan süreçte üretimin parçalanması ve emeğin vasıfsızlaştırılması, işçinin üretim sürecine ilişkin 'örtük' bilgisini teknik sistemlere devretmiş; böylece sermaye yalnızca ihtiyaç duyduğu ölçüde 'hüner ve güç' satın alma olanağına kavuşmuştur. Günümüzde yapay zekâ ve algoritmalar aracılığıyla işleyen yönetim biçimleri, bu tarihsel eğilimi dijital bir düzlemde yeniden üreterek algoritmik yönetimi emek süreci üzerindeki denetimi derinleştiren uzun vadeli bir sermaye stratejisinin güncel ifadesi haline getirmektedir.

Narin'in işaret ettiği bu tarihsel süreklilik, yapay zekânın kökenlerine odaklanan çalışmalarla daha da görünür hale gelmektedir. Pasquinelli'ye (2025, s. 88-90) göre yapay zekâ, soyut bir zekâ formu olmanın ötesinde, iş sürecini parçalayarak denetim altına alma mantığının dijital evrimidir. İşçinin örtük bilgisinin algoritmik modellere aktarılması, emeğin bilişsel boyutunun da sermaye tarafından ele geçirilmesini mümkün kılar. Bu noktada Pasquinelli'nin 'patronun gözü' metaforu, yapay zekâyı emeği sürekli izleyen, sapmaları tespit eden ve normu istatistiksel olarak tanımlayan idari bir denetim aygıtı olarak kavramsallaştırmaktadır. Bu çerçevede yapay zekâ, denetimi 'ustabaşı'ndan veri temelli otomatik sistemlere devreden tarihsel bir yeniden örgütlenmeyi temsil eder. Nitekim Türkiye'deki kurye emeği bağlamında bu durum, algoritmaların kuryelerin hız, rota ve performans verilerini sürekli izlemesi ve bu verileri doğrudan bir kontrol mekanizmasına dönüştürmesi anlamına gelmektedir. Kurye, GPS verileri ve puanlama sistemleri aracılığıyla kesintisiz biçimde izlenmekte ve sistem, hareketleri, duraksamaları ve mola sürelerini performans sapması olarak kodlayabilmektedir.

Bahsedilen yoğun ve gerçek zamanlı denetim biçimi, teknik bir yönetim tercihi olmanın ötesinde platform kapitalizminin emek üzerindeki kontrolü derinleştirme yönündeki yapısal eğiliminin bir sonucudur. Dolayısıyla platform ekonomilerinde kurye emeği üzerindeki algoritmik denetimi kavrayabilmek, söz konusu teknik dönüşümü küresel kapitalizmin güncel birikim rejimi içindeki yapısal dinamiklerle birlikte düşünmeyi gerektirmektedir. Benanav (2022, s. 66), günümüzdeki teknolojik dönüşümün kitlesel işsizliğe yol açan bir otomasyon dalgasından ziyade, küresel imalat kapasitesi fazlası ve düşük büyüme dinamikleri nedeniyle kronikleşen bir emek talebi daralmasına işaret ettiğini savunmaktadır. Bu bağlamda sermaye, büyük ölçekli otomasyon yatırımlarına yönelmek yerine mevcut emek gücünü milisaniyeler düzeyinde izleyip disipline etmeye olanak tanıyan dijital yönetim tekniklerine ağırlık vermektedir. Bu yaklaşım, Türkiye'de hızlı ticaret (Q-

[3] Charles Babbage tarafından formüle edilen bu ilke, üretim sürecinin en küçük parçalara bölünerek her bir görevin "en ucuz" işçiye yaptırılmasını savunur. Platform ekonomisinde bu; karmaşık lojistik sürecin algoritmik puanlar, dakikalar ve basit komutlar haline getirilerek kurye emeğinin vasıfsızlaştırılmasına tekabül eder.

Commerce) sektörünün büyüme dinamiklerini anlamak açısından açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Nitekim Tablo 1'de görüldüğü üzere, Türkiye'deki hızlı ticaret sektörü 2024 yılında %98,1'lik olağanüstü bir büyüme kaydederek 249,8 milyar TL hacme ulaşmıştır. Bu büyümenin önemli bir bölümü yemek teslimatına dayanmaktadır (Ticaret Bakanlığı, 2024).

Tablo 1: Türkiye'de hızlı ticaret (q-commerce) sektörü hacim ve büyüme göstergeleri (2024)

Veri Kategorisi	Değer / Oran
Hızlı Ticaret (Q-Commerce) Yıllık Büyüme	%98,1
Hızlı Ticaret Toplam Hacmi	249,8 Milyar TL
Hızlı Ticaret İçinde Yemek Sektörü Payı	%66,18
Hızlı Ticaret İşlemlerinin Zirve Saati	18:30- 19:00
Ortalama Sepet Tutarı (Hızlı Ticaret)	351 TL

Kaynak: 2025 T.C. Ticaret Bakanlığı (2024) verileri temel alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur

Söz konusu genişleme, emek gücünün makinelerle ikame edilmesinden çok kuryelerin algoritmik olarak yönetilen yoğun emek süreçleri üzerinden gerçekleşmiştir. Bu durum, sermayenin emeği ortadan kaldırmak yerine onu daha ayrıntılı ve sürekli bir dijital denetim altında disipline etme stratejisiyle uyumludur. Bu makro düzey eğilimler, kuryelerin gündelik deneyimlerinde gelir hesaplama belirsizlikleri ve platforma bağlılığı artıran maliyet baskıları gibi somut tahakküm biçimleri olarak ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede algoritmik yönetim, işçilerin davranışlarını yönlendiren, kararlarını şekillendiren ve performanslarını kesintisiz veri akışları üzerinden değerlendiren bütüncül bir yönetim mantığı olarak işlemektedir. Bihr ve Figueroa'nın (2020, ss. 84-87) geliştirdiği '6R çerçevesi' (kısıtlama, tavsiye, kayıt, derecelendirme, değiştirme ve ödüllendirme), bu disiplin mekanizmalarının dijital altyapı üzerinden nasıl sistematikleştiğini ortaya koymaktadır. Bu açıdan algoritmik yönetim, emek sürecini normatif olarak yeniden kurgulayan bir iktidar teknolojisidir. Sistem, emeği sürekli ölçülebilir ve kıyaslanabilir kılarak işçileri birbirleriyle rekabet eden atomize birimler haline getirmekte ve böylece kolektif pazarlık kapasitelerini zayıflatan parçalı bir çalışma düzeni üretmektedir Bahsedilen teknik kontrol mimarisi, dijital kapitalizmin sömürü ilişkilerini meşrulaştıran güçlü bir ideolojik çerçeveyle desteklenmektedir. Huberman'ın (2023, ss. 25-33, 261) vurguladığı üzere bu sistemde insan deneyimi, fiziksel bir iş gücü olmanın ötesine geçerek; dikkat, davranış ve duygusal tepkiler üzerinden süzülen bir 'davranışsal artık değer' kaynağına dönüşür. Platformların sunduğu esneklik ve bağımsızlık vaadi ise pratikte algoritmik olarak yapılandırılmış bir 'otonomi yanılsaması' üretmektedir. İşçiler kendi kararlarını veriyor gibi görünse de sunulan seçenekler ve bu kararların olası sonuçları sistem tarafından önceden dizayn edilmiştir.

Algoritmik yönetimin ekonomik ve ideolojik temelleri, platformların kurumsal mimarisinde somut bir biçim kazanmaktadır. Stark ve Pais (2020, s. 48-53), geleneksel hiyerarşik örgütlenmelerin ötesine geçen bu yapıyı, iç ile dışın birbirine eklemlendiği bir 'Möbius şeridi'[4] metaforuyla açıklamaktadır. Bu formda kuryeler, platformun işleyişinin kurucu bir parçası hâline getirilirken, hukuken sistemin dışında konumlandırılmakta ve çelişkili bir statüye yerleştirilmektedir. Platform sahibi, kurye ve kullanıcıdan oluşan bu 'üçgen geometri' içinde yönetim, doğrudan hiyerarşik bir emir-komuta ilişkisi kurmak yerine denetim yetkisini algoritmik koordinasyon aracılığıyla dolaylı biçimde işletmektedir. Müşterinin puanlama pratiği, bu çerçevede kuryeyi disipline eden etkili bir araca dönüşmektedir. Stark ve Pais'in 'bükülmüş geri bildirim döngüleri' olarak tanımladığı bu mekanizma, hesap verebilirliği belirsizleştiren hibrit bir denetim kıskacı üretmektedir. Kurye fiziksel olarak bağımsız görünse de dijital olarak sürekli kuşatılmakta; görünürdeki esneklik, yazılım altyapısı tarafından yapılandırılmış sınırlar içinde işlemektedir.

1. Dijital Taylorizmden Bedenin Makineleşmesine: Denetim ve Görünmez Emek

Platform kapitalizmi bağlamında ortaya çıkan algoritmik yönetim, yalnızca iş organizasyonunu değil, gözetimin mantığını da köklü biçimde dönüştürmektedir. Bu denetim rejimi, Panoptikon mantığının dijital ortama uyarlanmış bir biçimi olarak değerlendirilebilir (Huws, 2020, ss. 7-9). Hanley ve Hubbard'ın (2020, ss. 3-5) Amazon üzerine yaptıkları çalışma, modern işyerinin yalnızca üretim alanı değil, aynı zamanda sürekli veri çıkarımı yapılan bir dijital panoptikona dönüştüğünü göstermektedir. Şirket, gözetim altyapısını iş modelinin asli bir bileşeni haline getirerek işçilerin her hareketini veri olarak kaydeden ve davranışı algoritmik eşikler üzerinden yöneten bir denetim rejimi kurmaktadır. Bu yeni gözetim mantığı, fabrika duvarlarıyla sınırlı değildir. West'in (2019, ss. 31-33) vurguladığı üzere, tüketici teknolojileri aracılığıyla gündelik yaşam alanlarına da yayılmakta; böylece algoritmik izleme pratikleri kamusal ve özel alan arasındaki sınırları bulanıklaştıran daha geniş bir toplumsal denetim rejiminin parçası hâline gelmektedir.

Ancak bu rejim belirgin bir paradoks içermektedir: Sistem işçiden tam şeffaflık talep ederken, kendi işleyişini ticari sır ve mülkiyet hakkı arkasına gizlemektedir. Böylece gözetim tek taraflı işleyen bir güç asimetrisi üretmektedir. Rosenblat ve Stark'ın (2016, ss. 3762-3771) Uber üzerine araştırmalarında, sürücülerin bir yolculuk talebini kabul etmeden önce varış noktasını veya ücreti göremediği 'kör yolcu kabulü' uygulaması bu asimetrinin somut örneklerinden birisidir. Sürücülere karar vermeleri için yalnızca birkaç saniye tanınmakta; karlı olmadığı düşünülen işlerin reddedilmesi ise "devre dışı bırakılma" riskiyle cezalandırılmaktadır. Bu denetim biçimi, açık bir hiyerarşik emir-komuta yapısından ziyade yazılım tasarımı ve veri

[4] Tek yüzü ve tek kenarı olan bu geometrik form, platformun kuryeyi hem sistemin merkezinde (denetim altında) hem de hukuken tamamen dışında (bağımsız çalışan) tutan çelişkili konumunu simgeler.

asimetrisi üzerinden işleyen bir "yumuşak kontrol" mekanizmasına dayanmaktadır. Algoritmik sistemler, sürücülerin kararlarını yönlendiren 'dürtme' mesajları ve tahmini talep göstergeleri aracılığıyla çalışma sürelerini fiilen uzatabilmekte, böylece görünürde gönüllülüğe dayalı esneklik, davranışsal yönlendirme yoluyla sınırlandırılmaktadır. Kurye emeğinde de veriler sürekli izlenirken, algoritmanın nasıl karar verdiği belirsizliğini korur. Bu durum, sorumluluğu bireye yükleyen sahte bir 'rıza' rejimi üretir. Kuryeler ya sistem dışında kalacak ya da denetime boyun eğecektir.

Algoritmik denetimin doğasına dair temel bir saptama yapmak gerekirse; söz konusu mekanizmanın yalnızca bir gözetim tekniği değil, sermayenin emek üzerindeki tahakkümünün niteliksel olarak yeni bir aşamasını temsil ettiği vurgulanmalıdır. Algoritmalar, iş sürecine dışsal bir gözlem aracı olarak değil; doğrudan ve içeriden müdahale eden bir 'gerçek tahakküm' mekanizması olarak eklemlenmektedir. Dijital denetim araçları yalnızca dışsal bir gözetim işlevi görmemekte, iş organizasyonunu ve işin yapılış biçimini sermayenin mantığı doğrultusunda yeniden yapılandırarak vasıfsızlaştırmayı derinleştirmektedir (Koşar, 2025, s. 271). Bu bağlamda**,** Frederick Taylor'ın bilimsel yönetim ilkeleri dijital bir biçimde radikalleşmiş; Taylorist "saat zorbalığı" yerini performansı saniyelik ölçümlerle analiz eden 'algoritmanın zorbalığı'na bırakmıştır (Yılmaz & Bostancı, 2025, s. 26-27; Oral, 2024, s. 178).

Bahsedilen dönüşüm, yalnızca çalışma zamanının değil, davranışsal olasılıkların da yönetildiği yeni bir evreye işaret eder. Algoritmik yönetimsellik, işçiye doğrudan yasaklar koymak yerine, çalışma ortamını belirli eylemleri teknik olarak imkansız kılacak şekilde tasarlamaktadır. Örneğin sipariş reddetme oranı yükseldikçe sipariş akışının kesilmesi ya da uygulamanın kuryeyi 'pasif' duruma düşürmesi, doğrudan bir cezadan ziyade çevresel müdahale yoluyla kurulan önleyici bir denetim biçimidir. Böylece eylem daha ortaya çıkmadan önce davranış kapasitesi sınırlandırılmaktadır (Rouvroy & Berns, 2013, ss. 172,173).

Sistemin işleyişindeki bu teknik rasyonalite, işçinin bedenini adeta algoritmik bir uzantıya dönüştürmektedir. Pasquinelli (2025, s. 58) bu süreci bir 'zanaatın gaspı' olarak tanımlamaktadır. Yapay zekâ sistemleri yalnızca yazılım kodlarından ibaret değil, aksine insan emeği, veri akışları ve doğal kaynakların iç içe geçtiği devasa bir ekstraksiyon rejimine dayanmaktadır. Amazon Echo örneğinde olduğu gibi, basit ve kullanıcı dostu arayüzün arkasında mikro-görev işçileri, depo çalışanları ve veri etiketleyicilerinden oluşan çok katmanlı bir emek altyapısı bulunur. Bu yapı, emeğin maddi ve bilişsel katkılarını sistematik olarak görünmezleştirir (Crawford & Joler, 2018).

Bu görünmezleştirme yalnızca arka plan emeğiyle sınırlı değildir. Yapay zekâ sistemlerinin pürüzsüz ve otomatik işlediği izlenimi veren arayüzlerinin ardında, yoğun ve yapısal olarak gizlenen bir insan emeği katmanı bulunmaktadır. Anwar ve

Graham'ın (2020, s. 102) kullandığı 'heteromasyon' kavramı, otomasyon olarak sunulan sistemlerin gerçekte nasıl insan emeğine bağımlı olduğunu ve bu emeğin hangi mekanizmalarla görünmez kılındığını açıklamaktadır. Mejias ve Couldry'nin (2025, s. 58) perspektifinden bakıldığında bu süreç, insan deneyiminin sermaye için hammaddeye dönüştürüldüğü bir 'veri sömürgeciliği' rejimine karşılık gelmektedir. Gray ve Suri'nin (2019, ss. 23-25) 'hayalet emek' (ghost work) kavramsallaştırmasında vurgulandığı üzere; emek süreçleri artık hem görünür fiziksel faaliyetler hem de görünmez veri üretimi üzerinden ikili bir sömürü sarmalına girmektedir. Böylece emek, yalnızca fiziksel hizmet üretimiyle sınırlı kalmamakta; aynı zamanda algoritmik aklın inşasına veri sağlayan yaşamsal bir hammadde olarak da sömürülmektedir.

Amazon örneği, yalnızca gözetim altyapısını değil, algoritmik denetimin beden üzerindeki somut etkilerini görünür kılması bakımından da açıklayıcıdır. Bedenin bu şekilde makineleştirilmesi, Amazon depolarında 'Görev Dışı Süre' (Time Off Task – TOT) metrikleri, tuvalet molalarının dahi verimsizlik olarak kodlamakta ve performansı algoritmik eşikler üzerinden değerlendirmektedir (Bernhardt, Kresge & Suleiman, 2021, ss. 11–15). Nitekim hedefleri tutturamayan işçiler için sistemin otomatik uyarılar ve hatta işten çıkarma bildirimleri üretmesi, yönetimin teknik bir nesnellik maskesi altında mutlaklaştırılmasını sağlamaktadır (Hanley & Hubbard, 2020, ss. 9–12). Benzer şekilde, İtalya'daki Endüstri 4.0 fabrikalarında kullanılan dijital tork anahtarları, işçinin hareket alanını algoritmalar aracılığıyla sınırlayarak, her bir vidanın sıkılma verisinin kaydedildiği sanal bir panoptikon yaratır (Moro, Rinaldini, Staccioli & Virgillito, 2019, ss. 8–9). Emeğin bedensel ve verisel olarak bu şekilde kuşatılması, denetimi sadece iş süreciyle sınırlı bırakmayıp, işçinin yaşam güvenliğini ve kolektif iradesini hedef alan biyopolitik bir sahaya taşımaktadır.

2. Algoritmik Denetimin Biyopolitik ve Siyasal Boyutları: Tahakküm ve Direniş

Algoritmik denetimin biyopolitik boyutu, yalnızca bedeni disipline etmekle sınırlı değildir. Aynı zamanda bazı yaşamları istatistiksel olarak gözden çıkarılabilir kılan bir önceliklendirme mantığı üretmektedir. Hız baskısının özellikle genç kuryeleri orantısız biçimde riske maruz bırakması, algoritmik yönetimin kimin korunabilir, kimin feda edilebilir olduğuna dair örtük bir hiyerarşi kurduğunu göstermektedir. Sürekli izlenme hali, işçileri 'aşırı uyanıklık' durumuna sürükleyerek yoğun stres ve anksiyeteye yol açmaktadır. Nitekim her tuş vuruşu analiz edilen çağrı merkezi çalışanlarının %87'sinin yoğun gözetim nedeniyle yüksek stres bildirmesi, algoritmik denetimin psikolojik yükünü ortaya koymaktadır. Fiziksel güvenlik açısından bakıldığında, Amazon'da algoritma odaklı üretim hedeflerinin yaralanma oranlarını rakiplerine kıyasla %80 oranında artırdığı tespit edilmiştir. Bu veriler, dijital denetimin emek sürecini düzenlemenin ötesine geçerek yaşamın güvenliğini eşitsiz biçimde dağıtan bir mekanizma hâline geldiğini göstermektedir (UNI Global Union, 2023).

Algoritmik denetim, emeğin hukuki ve siyasal statüsünü de doğrudan etkilemektedir. Platformlar işçileri 'bağımsız çalışan' statüsünde konumlandırarak işveren yükümlülüklerinden kaçınmakta; buna karşılık algoritmik sistemler sendikal eğilimleri olan işçileri pasifize etmek için bir kontrol aracı olarak kullanılabilmektedir. Amazon, sendikalaşma riskini ölçen dijital 'ısı haritaları' ve kamera temelli takip sistemleri aracılığıyla örgütlenme girişimlerini henüz başlangıç aşamasında tespit etmekte; ilgili işçileri farklı istasyonlara dağıtarak kolektif eylemi teknik düzeyde engellemektedir. Bu durum, dijital denetimin ekonomik kontrol ile siyasal sessizleştirmenin iç içe geçtiği bir yönetim mantığına dönüştüğünü göstermektedir (Hanley & Hubbard, 2020, s. 13).

Platform emeğinin giderek 'kayıtlı emek' biçimine büründüğü bu denetim rejiminde beden nesneleşmekte ve üretim faaliyeti ile veri çıkarımı arasındaki sınır giderek belirsizleşmektedir (Huws, 2020, s. 9). Bu süreçte yapay zekâ sistemleri, tarafsız teknik araçlar olmaktan ziyade mevcut güç ilişkilerini pekiştiren politik altyapılar olarak işlev görmektedir (Crawford, 2021, ss. 211, 226). Ancak algoritmik tahakküm mutlak bir nitelik taşımamaktadır. İşçiler algoritmanın 'kara kutu' yapısını çözmek amacıyla çevrimiçi forumlarda gayriresmi bilgi ağları oluşturmakta, araç içi kamera kayıtları gibi yöntemlerle 'karşı-veri' üreterek platformun veri tekelini kısmen sorgulamaktadır (Rosenblat & Stark, 2016, s. 3765). Özellikle kuryeler, dijital iletişim kanallarını mekansal yakınlığa dayalı fiziksel örgütlenme pratikleriyle birleştirebilme avantajına sahiptir. Bu durum, grev, teslimat blokajı ve kitlesel gösteriler gibi daha bozucu kolektif eylem biçimlerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır (Cini, 2023, s. 138).

Sonuç olarak algoritmik denetim, üretimi optimize eden nötr bir teknik araç olmaktan ziyade riskin, görünürlüğün ve kolektif eylem kapasitesinin yeniden dağıtıldığı siyasal bir iktidar biçimi olarak işlemektedir. Bununla birlikte bu iktidar sabit değildir. Karşı-veri üretimi, bilgi paylaşım ağları ve kolektif eylem repertuarları aracılığıyla sürekli olarak müzakereye açılmaktadır. Dolayısıyla algoritmik yönetim, teknik rasyonalitenin değil, dinamik ve çatışmalı bir güç ilişkileri alanının parçası olarak değerlendirilmelidir.

3. Yöntem

Bu çalışma, platform temelli emek rejimlerinde kuryelerin algoritmik denetim, gözetim ve ekonomik güvencesizlik deneyimlerini YouTube yorumları aracılığıyla inceleyen nitel bir iletişim araştırmasıdır. Araştırma, dijital platformların kuryelerin kendilerini 'algoritmanın en düşük rütbeli askeri' ya da 'modern köle' gibi ifadelerle tanımlayarak deneyimlerini kamusal biçimde dile getirdikleri iletişimsel mekânlar olduğu varsayımına dayanmaktadır. Bu mecralar, kuryelerin algoritmik denetim karşısında yaşadıkları atomizasyonu kırmaya çalıştıkları ve karşı-anlatılar ürettikleri dijital bir kamusal alan işlevi görmektedir. Bu doğrultuda çalışma, dijital mecralardaki sosyal

etkileşimleri teknoloji tarafından şekillendirilmiş doğal bağlamı içinde anlamayı amaçlayan netnografi yaklaşımını benimsemektedir (Kozinets, 2010, ss. 1, 161, 178). Bu araştırma, nicel genellenebilirlik iddiası taşımaktan ziyade, platform işçilerinin deneyimlerini kamusal dijital anlatılar üzerinden yorumlamaya odaklanan bir nitel araştırma tasarımına sahiptir. Amaç, deneyimlerin yaygınlığını ölçmek değil; algoritmik denetimin emekçiler tarafından nasıl anlamlandırıldığını ve nasıl deneyimlendiğini ortaya koymaktır.

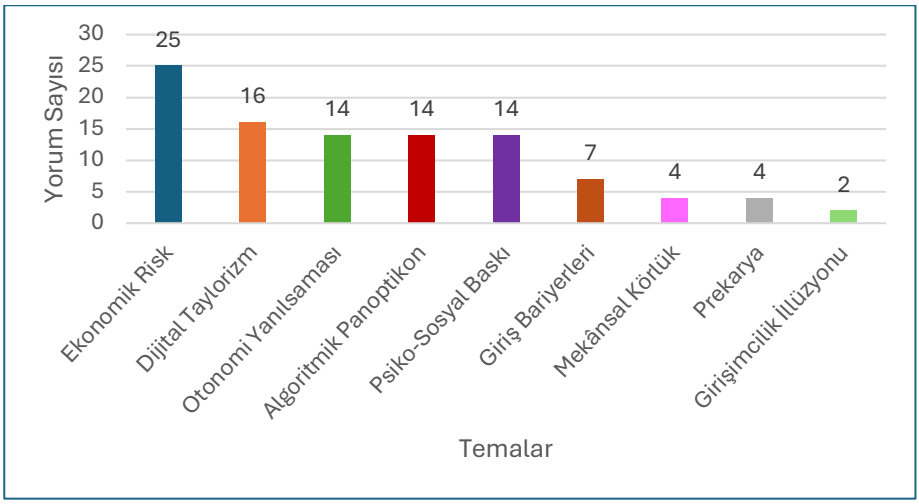
Araştırmanın materyalini, YouTube platformunda yayımlanmış ve kurye emeğine odaklanan altı farklı video içeriğine (V1- V6) yapılan kullanıcı yorumları oluşturmaktadır.

Tablo 2: Araştırma kapsamında analiz edilen YouTube veri seti ve künye bilgileri

Kod	İçerik Üreticisi / Kanal	Video Başlığı	Yayın Tarihi
V1	Duymaç, A.	Kuryelikten ne kadar kazandım? Masraflar ve net kar analizi	12 Eylül 2025
V2	Usta, R.	Esnaf kurye pişmanlıktır: Neden bırakıyorum?	15 Kasım 2024
V3	Kolaçan	Sipariş dağıtmak kolay mı? | Moto kurye günlüğü S2B2	20 Mayıs 2024
V4	Taşdemir, E.	Kurye günlüğü 44 | 1 haftada 35.000 TL kazanç? | Vergiler ve giderler	11 Kasım 2025
V5	Duymaç, A.	Soru & Cevap | Trendyol Express'te taşıyıcı olmak	10 Ağustos 2024
V6	Usta, R.	Sıfırdan kurye olmak: Bilmen gereken her şey	9 Şubat 2025

YouTube, kuryelerin '15 dakikada teslimat baskısı' veya 'puanlama sisteminin silah gibi kullanılması' gibi platform gerçeklerini paylaştıkları bir iletişim alanı sunmaktadır. Yorumlar, dijital emek alanında oluşan karşı-anlatıların ve kolektif anlamlandırma pratiklerinin izlenebildiği temel veri kaynağını oluşturmaktadır Araştırmanın örneklemi, belirlenen altı video altındaki toplam 650 kullanıcı yorumu arasından amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilen 100 kuryeye (K1–K100) ait anlatılardan oluşmaktadır. Veri setine dahil edilme kriteri olarak, kullanıcının kendisini açıkça kurye olarak tanımlaması veya deneyimini birinci tekil şahıs anlatımıyla (Örneğin *"Borçlandım", "Kaza yaptım")* aktarması esas alınmıştır. Veriler, YouTube'un herkese açık yorum alanlarından manuel ve kronolojik olarak toplanmıştır. Toplanan anlatılar analiz öncesinde anonimleştirilmiş ve her katılımcı etik ilkeler doğrultusunda gerçek kimliği yerine K1'den K100'e kadar numaralandırılmış kodlarla temsil edilmiştir.

Grafik 1: Kurye anlatılarındaki tematik dağılım (N=100)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

4. Analiz ve Bulgular

Netnografik çerçevede yürütülen bu çalışmada, kurye anlatılarının çözümlenmesi amacıyla Braun ve Clarke (2006) tarafından önerilen tematik analiz yöntemi kullanılmıştır. Analiz süreci, veriye aşinalık kazanma, açık kodlama ve temaların oluşturulması aşamalarını içermektedir. Yöntemsel süreç, kuryeler tarafından paylaşılan verilerin sistematik olarak toplanmasına ve araştırmacının süreç boyunca tuttuğu notlarla desteklenmesine dayanmaktadır.

Yapılan analiz sonucunda ortaya çıkan temalar dört ana başlık altında toplanmıştır:

- Ekonomik Risk Transferi ve Finansal Esaret: Brüt kazanç yanılsaması, sisteme dahil olma aşamasındaki borçlanma (giriş bariyerleri) ve tüm operasyonel maliyetlerin işçiye devredilmesi.
- Dijital Taylorizm ve Mekânsal Körlük: Algoritmanın hızı kutsayan yapısı, mekanikleşme, fiziksel engellerin yok sayılması ve kuryeye yüklenen "Lojistik Hamallık" pratikleri.
- Algoritmik Panoptikon ve Denetim: Puanlama sisteminin bir disiplin aracı olarak kullanılması, GPS üzerinden mikro-gözetim ve müşteri tahakkümü kaynaklı psiko-sosyal baskı.
- Otonomi Yanılsaması ve Prekerleşme: "Kendi işinin patronu olma" söyleminin algoritmik tahakkümle çelişkisi, gelecek kaygısı ve sistem içindeki güvencesizlik tartışmaları.

Netnografik analiz sonucunda elde edilen veriler, platform temelli kurye emeğinin sadece bir iş modeli değil, aynı zamanda işçinin fiziksel, ekonomik ve psikolojik varlığını kuşatan bütüncül bir tahakküm rejimi olduğunu göstermektedir. Bu rejim, aşağıdaki dört temel eksen üzerinden derinlemesine analiz edilmiştir:

4.1. Ekonomik Risk Transferi ve Batık Maliyet Sarmalı

Platform ekonomisinin kuryelere sunduğu en büyük vaat olan 'yüksek kazanç', sahadaki kuryeler tarafından sistematik bir 'brüt-net illüzyonu' olarak tanımlanmaktadır. Platform, tüm operasyonel riskleri ve maliyetleri kuryeye devrederek kendi sermayesini koruma altına almaktadır.

• **Sermayenin Tüketilmesi:** Kuryeler, kazançlarının aslında *"motorun sermayesini yemek"* olduğunu belirtmektedir; zira motorun eskimesi, lastik, eldiven ve balata gibi sarf malzemelerinin maliyeti hesaba katıldığında net gelir asgari ücret seviyesine gerilemektedir. Kaza anında motorun tamirde kaldığı günlerdeki mutlak gelir kaybı ve sosyal güvencenin (tazminat, rapor parası) yokluğu, bu modeli kuryeler için bir 'kumar' haline getirmektedir:

K31 (V1): *"Kazancın brütü herkesi büyülüyor ama kimse kaskın, eldivenin, balatanın fiyatını sormuyor. Balata bitince o günkü yevmiye oraya gidiyor."*

K36 (V1): *"Bir kaza yapsak motor tamirde kalsa açız. Ne tazminat var ne rapor parası. Resmen kumar oynuyoruz her gün."*

K53 (V5): *"Araçlı kuryeyim, arabanın tekeri her döndüğünde zarar yazıyor. Yakıt zammı geldikçe biz aslında bedavaya paket dağıtıyoruz."*

• **Finansal Esaret:** Sisteme giriş aşamasında 120 bin TL gibi yüksek meblağlarda kredi çekilerek yapılan yatırım, kuryeyi 'batık maliyet' sarmalına sokmaktadır. Kuryeler, bu borcu ödeyebilmek için platformun sunduğu her türlü ağır çalışma koşuluna rıza göstermek zorunda kalmakta, hatta borç baskısı nedeniyle mola vermeyi dahi reddetmektedirler. Bağ-Kur, stopaj ve muhasebe gibi her ay düzenli ödenmesi gereken yükümlülükler, kuryeyi 'platforma ve devlete çalışan' bir figüre dönüştürmektedir:

K16 (V6): *"Sıfırdan kurye olmak için 120 bin TL kredi çektim, her ay taksit ödemek için mola vermeden çalışıyorum. Borç bitmeden işten çıkmam imkansız."*

K62 (V1): *"Muhasebeci parası, damga vergisi, stopaj derken kuryelik resmen devlete ve platforma bedava çalışmak olmuş."*

Kuryelerin ifade ettiği bu finansal esaret ve maliyet baskısı, Benanav'ın (2022) sermayenin otomasyon yatırımı yapmak yerine mevcut emeği milisaniyeler düzeyinde izleyip disipline eden tekniklere yöneldiği tespitiyle uyumludur. Bu bağlamda kurye, teknolojik bir ilerlemenin öznesi değil, yoğunlaştırılmış bir emek baskısının nesnesidir. Ayrıca kuryenin tüm operasyonel giderleri üstlenirken aynı zamanda platformun algoritmasını besleyen sürekli bir veri akışı sağlaması, Mejias ve Couldry'nin (2025) 'veri sömürgeciliği' olarak tanımladığı, insan deneyiminin sermaye için hammaddeye dönüştürülme sürecini sahada somutlaştırmaktadır.

Platformların kurumsal mimarisi, kuryelerin 'esnaf' statüsü altında konumlandırılmasıyla sosyal güvenlik primleri, vergi yükümlülükleri ve işin tüm operasyonel maliyetlerinin bireysel olarak üstlenilmesine yol açmaktadır. Böylece emek sürecine ilişkin risk hem platformdan hem de kamusal koruma mekanizmalarından işçiye doğru çift yönlü olarak transfer edilmektedir.

4.2. Dijital Taylorizm ve 'Mekansal Körlük'

Geleneksel Taylorizmin "zaman-hareket" disiplini, kurye emeğinde dijital bir form kazanarak kuryeyi birer bireyden ziyade sistemin parçası olan 'GPS noktalarına' indirgemektedir.

- **Teknik Despotizm:** Algoritma, kentsel mekânı sadece matematiksel koordinatlardan ibaret bir 'koordinat düzlemi' olarak görmekte ve İstanbul trafiğini, dik yokuşları ve asansörsüz binaların fiziksel zorluğunu yok saymaktadır. Bu durum, literatürdeki 'Mekansal körlük' kavramını doğrulamaktadır. Sistem kuryenin fiziksel sınırlarını görmezden gelerek onu imkânsız sürelerle (örn. 15 dakikada teslimat) yarışmaya zorlamaktadır.

K7 (V3): *"Navigasyonun yokuşları, asansörsüz yüksek katları sistem asla görmüyor. 5 dakikada oraya ışınlanmamı bekliyor."*

K43 (V3): *"Navigasyon bazen ters yön veriyor. Girmesen süre geçer, girsen trafik cezası yersin. Algoritma bizi suç işlemeye zorluyor."*

Söz konusu teknik baskı, kuryenin özerkliğini elinden alarak onu sistemin hız değişkenlerinden biri haline getirir. Bunun temel nedeni, algoritmanın kenti canlı bir deneyim alanı olarak değil, sadece süre hesaplarına dayalı bir veri tabanı olarak görmesidir. Sonuçta, kuryenin sahada göğüslediği somut riskler ile sistemin matematiksel verimlilik beklentileri arasında yapısal bir uyuşmazlık baş gösterir. Sistemin kuryeyi trafik kurallarını ihlal etmeye zorlayan bu teknik baskısı, Koşar'ın (2025) algoritmanın iş sürecine doğrudan ve içeriden müdahale ettiği 'gerçek tahakküm' aşamasına işaret eder. Burada Pasquinelli'nin (2025) vurguladığı 'zanaatın gaspı' tezi devreye girmekte; kuryenin yokuşlar, sokak detayları ve binaların durumuna

dair sahadaki zımni uzmanlığı yok sayılarak, emeği mekanik bir hıza indirgenmektedir. Bu durum, Moro vd'nin (2019) İtalya'daki fabrikalarda kullanılan dijital tork anahtarları üzerinden tanımladığı dijital panoptikonun kentsel mekana yayılmış bir versiyonu olarak okunabilir. Kuryenin her manevrası artık dijital bir denetim aygıtı tarafından disipline edilmektedir.

• **Canın Değersizleşmesi:** Kaza anında platformun kuryenin sağlığından önce paketin durumunu sorması, emeğin mutlak nesneleşmesini kanıtlamaktadır. Yağmurlu ve tehlikeli hava koşullarında dahi sistemin 'gecikme bildirimi' atması veya can güvenliğini *"2 TL'lik bonuslarla"* geçiştirmesi, kuryeler tarafından *"canımız paketten ucuz"* şeklinde yorumlanmaktadır.

K51 (V3): *"Kaza yaptım, müşteri hizmetlerini aradım; 'Paket ne durumda?' diye sordular. Canımız paketten ucuz, bunu o an anladım."*

K63 (V3): *"Yağmur yağınca paket başı 2 TL artıyor, canımızı 2 TL'ye mi satıyoruz biz?"*

Söz konusu tablo, Bihr ve Figueroa'nın (2020) *"ahlaki buruşma bölgesi"* olarak adlandırdığı denetim mantığıyla örtüşmektedir. Yazılım tasarımı, teslimat süreleri ve performans metrikleri platform tarafından belirlenirken, ortaya çıkan kazalar, gecikmeler ya da operasyonel aksaklıkların sorumluluğu çoğu zaman kuryeye yüklenmektedir. Böylece sistemsel kararların yarattığı riskler kurumsal düzeyde görünmezleşirken, hukuki ve ahlaki yük en alttaki emekçinin üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Sahadaki bu öznel anlatılar, Kurye Hakları Derneği'nin 2025 raporundaki maddi gerçeklikle de uyum içindedir. Algoritmik denetimin yarattığı hız baskısı ve güvencesizlik rejimi, kurye emeği üzerinde telafisi imkânsız biyopolitik yıkımlara yol açmaktadır. 2025 yılı verilerine göre Türkiye'de en az 44 kuryenin iş cinayetlerinde yaşamını yitirmiş olması, bu ölümlerin %61'ini 18-28 yaş aralığındaki üniversite çağındaki gençlerin oluşturması ve henüz 17 yaşında olan 4 çocuk kuryenin can vermesi; meselenin münferit birer 'kaza' değil, sistemin tasarımından kaynaklanan bir güvenlik krizi olduğunu kanıtlamaktadır. Ölümlerin dijital platformlar ile yerel işletmeler arasındaki eşit dağılımı ise platform temelli 'hız ve performans' baskısının, çalışma modelinden bağımsız olarak tüm sektörü kuşatan hegemonik bir denetim rejimine dönüştüğünü teyit etmektedir. Sonuç olarak bu istatistiksel tablo, kurye anlatılarındaki 'canımız paketten ucuz' serzenişinin metaforik bir ifade değil, sistemin işleyiş maliyetine dahil edilmiş çıplak bir maddi gerçeklik olduğunu sarsıcı biçimde ortaya koymaktadır (Kurye Hakları Derneği, 2026, ss.4-11). Yorumlarda sıkça rastlanan *"kaza artık işin parçası"* ya da *"her gün kumar oynuyoruz"* gibi ifadeler, riskin gündelik

emek pratiği içinde normalleştirildiğini göstermekte; söz konusu istatistiksel veri ise bu normalleşmenin yapısal sonuçlarını görünür kılmaktadır.

4.3. Algoritmik Panoptikon ve Puanlama Despotizmi

Denetim mekanizması, geleneksel bir patronun fiziksel gözetiminden çıkarak müşterilerin ve algoritmanın ortaklaşa yürüttüğü toplumsallaşmış bir gözetim rejimine dönüşmüştür.

• **Müşterinin 'Gizli Patron'luğu:** Puanlama sistemi, kurye üzerinde bir 'silah' ve 'tehdit' aracı olarak işlemektedir. Müşteriler, ellerindeki puanlama yetkisini kuryelerin her türlü kaprisine boyun eğmesini sağlamak için kullanmaktadır. 0.1 puanlık bir düşüş dahi kuryenin hesabının dondurulmasına (dijital hapis) ve derin bir psikolojik çöküşe yol açabilmektedir.

K41 (V5): *"Müşteri aslında bizim gizli patronumuz. Puan düşmesin diye her türlü kaprise katlanıyoruz."*

K12 (V4): *"Müşteri 'pizzam 2 dakika geç geldi' diye 1 puan veriyor, bütün hafta o puanı düzeltmeye uğraşıyoruz."*

Söz konusu yapı, klasik panoptikondan farklı olarak gözetimi merkezî bir otoriteden ziyade dağıtık ve toplumsallaşmış bir denetim ağına dönüştürmektedir. Denetim yalnızca platformdan değil, müşteriler aracılığıyla yatay biçimde de üretilmekte; böylece kurye sürekli olarak potansiyel bir değerlendirme altında yaşamak zorunda kalmaktadır.

Bahsedilen bu dağıtık denetim rejimi, Stark ve Pais'in (2020) platform, kurye ve kullanıcıdan oluşan 'üçgen geometri' modelini doğrulamaktadır. Müşterinin puanlama pratiği, platformun yönetsel yetkisini devrettiği bir disiplin aracına dönüşerek kuryeyi sürekli bir teyakkuz haline zorlar.

• **Mikro-Gözetim:** MDU[5] cihazları üzerinden kuryenin her adımı, karşıdan karşıya geçiş süresi ve hatta gece yarısı uyuyup uyumadığı algoritma tarafından raporlanmaktadır. Bu durum, gözetimin sadece iş saatiyle sınırlı kalmayıp kuryenin tüm yaşamına yayıldığı bir 'Algoritmik Panoptikon' yaratmaktadır.

Bu veriler ışığında algoritmik panoptikonun, fiziksel hareketlerin izlenmesinin ötesine geçmektedir. Bales & Stone'un (2020) vurguladığı gibi algoritmik denetim giderek işçilerin kişilik özelliklerini, sadakatini ve örgütlenme eğilimlerini öngörmeye

[5] MDU cihazı (Mobile Data Unit / Mobil Veri Ünitesi), platform tabanlı kurye sistemlerinde kuryelerin sipariş takibi yapmak, rota belirlemek ve platformla etkileşime girmek için kullandıkları dijital el terminallerini veya akıllı telefon tabanlı takip cihazlarını ifade etmektedir

yönelen bir *"tahmin edici gözetim"* biçimine dönüşmektedir. İşe alım aşamasında video analizleri, iş sırasında iletişim örüntüleri ya da davranış verileri üzerinden kurulan bu sistemler, işçinin yalnızca ne yaptığına değil, nasıl bir çalışan olabileceğine dair çıkarımlar üretmektedir. Böylece denetim, performans ölçümünü aşarak işçinin potansiyel davranışlarını öngörmeye çalışan ve işyerindeki güç asimetrisini derinleştiren görünmez bir dijital ağ haline gelmektedir (Bales & Stone, 2020, 2). Bu nedenle algoritmik denetim artık yalnızca mevcut performansı ölçen bir araç değil, gelecekteki davranışları öngörmeye çalışan ve işçiyi potansiyel risk olarak yöneten bir iktidar tekniği hâline gelmektedir.

K32 (V3): *"Karşıdan karşıya geçerken dahi sistem 'neden durdun' diyor. Tuvalete gitmek bile algoritma için bir verimlilik kaybı."*

K48 (V3): *"Gece paketinde sistem 'uyuyor musun' diye uyarı atıyor. Gözetim her yerde, yatakta bile peşimizde."*

Sonuç olarak bu sürekli izlenme hâli, dışsal bir denetim mekanizmasından ziyade içselleştirilmiş bir öz-disiplin üretmekte böylece kuryeler algoritmanın bakışı altında olduklarını varsayarak davranışlarını önceden ayarlamaktadır. Böylece gözetim yalnızca davranışı izleyen değil, davranışı önceden şekillendiren bir psikolojik baskı mekanizmasına dönüşmektedir.

4.4. Otonomi Yanılsaması ve "Modern Kölelik" Tartışması

Kuryeleri sisteme çeken 'kendi işinin patronu olma' söylemi, kuryeler tarafından bir 'otonomi yanılsaması' olarak ifşa edilmektedir. Bu söylem, kuryeyi 'işçi' değil 'girişimci' olarak yeniden adlandırarak bağımlılık ilişkisini görünmezleştiren ve denetimi rıza üzerinden normalleştiren bir meşrulaştırma mekanizması olarak işlemektedir.

• **Sahte Girişimcilik:** Kuryeler, aslında *"algoritmanın en düşük rütbeli askeri"* veya *"taşeronun taşeronu"* olduklarını; esneklik vaadinin *"istediğin saatte aç kalabilme özgürlüğü"*ne dönüştüğünü belirtmektedirler. Sistem, mola süresi biter bitmez kuryeyi zorla 'online' yaparak vaat edilen esnekliği fiilen yok etmektedir.

K29 (V3): *"Mola süren dolunca sistem seni zorla online yapıyor. Hani esnektik? İstediğin saatte aç kalabilme özgürlüğü bu."*

K96 (V6): *"Bize 'girişimci' diyorlar ama aslında sadece taşeronun taşeronuyuz."*

Kurye anlatıları, esnekliğin bir tercih alanı olmaktan çıkıp algoritmik olarak koşullandırılmış bir zorunluluk rejimine dönüştüğünü göstermektedir. Kuryelerin 'istediğin saatte aç kalabilme özgürlüğü' olarak alaya aldığı bu durum, Huberman'ın

(2023) seçeneklerin sistem tarafından önceden tasarlandığı 'otonomi yanılsaması' kavramıyla birebir örtüşmektedir. Rosenblat ve Stark'ın (2016) Uber sürücüleri üzerinden analiz ettiği 'dürtme' taktikleri, platformun mola bitiminde kuryeyi zorla çevrimiçi yapmasıyla daha sert bir kontrol biçimine evrilmektedir. Sonuç olarak kuryelerin kendilerini 'taşeronun taşeronu' olarak görmeleri, Anwar ve Graham'ın (2020) 'heteromasyon' kavramında belirttikleri üzere; sistemin otomatik işliyormuş gibi görünen pürüzsüz arayüzünün arkasında gizlenen ve sistematik olarak görünmezleştirilen insan emeğinin çıplak gerçeğini yansıtmaktadır.

• **Prekerleşme ve Çaresizlik:** Emeklilik hakkının olmaması, yarın hasta olunduğunda sistem için sadece bir 'kullanıcı adı' olarak görülmek ve tüm hayatın 'tek bir butona bağlı' olması, prekerleşmenin en uç halidir. Katılımcılar bu durumu *"modern köleliğin parlak ambalajlı hali"* olarak kavramsallaştırmaktadır. Bu ifade, analitik bir tanımdan ziyade, kuryelerin güvencesizlik, sürekli çalışmaya zorlanma ve sistem dışına atılma korkusunu yoğun bir metaforla dile getirdikleri bir deneyim dili olarak okunmalıdır.

K98 (V1): *"Motosiklet kuryeliği Türkiye'de modern köleliğin parlak ambalajlı halidir. Emeklilik yok, gelecek yok."*

K100 (V6): *"Yine de ekmek parası, başka çaremiz olsa bir dakika durmayız bu yollarda."*

İfadeler, platformların vaat ettiği esneklik ve girişimcilik söyleminin sahadaki karşılığının, algoritmik olarak yapılandırılmış bir bağımlılık ve güvencesizlik rejimi olduğunu; dolayısıyla kurye emeğinin teknik bir iş organizasyonundan ziyade, dijital araçlar üzerinden kurulan bütüncül bir tahakküm ilişkisi içinde şekillendiğini göstermektedir.

SONUÇ

Bu çalışma, platform temelli kurye emeğini yalnızca yeni bir istihdam modeli olarak değil, algoritmik denetim aracılığıyla işçinin ekonomik, bedensel ve psikolojik varlığını kuşatan çok katmanlı bir tahakküm rejimi olarak ele almıştır. Literatürde 'esneklik', 'girişimcilik' ve 'teknolojik yenilik' söylemleriyle sunulan platform çalışmasının sahadaki karşılığı netnografik veriler üzerinden incelenmiş, algoritmik denetimin işçilerin gündelik yaşamlarını, risk algılarını ve gelecek tahayyüllerini doğrudan şekillendiren somut bir iktidar biçimi olduğu ortaya konulmuştur.

Bulgular, platform ekonomisinde riskin algoritmik denetim aracılığıyla sistematik biçimde işçi aleyhine yeniden dağıtıldığını ortaya koymaktadır. Kuryelerin 'brüt–net illüzyonu' olarak tanımladığı deneyim, platformların yüksek kazanç vaadini; amortisman, bakım maliyetleri, borçlanma ve sosyal güvenceden yoksunluk gibi

unsurları görünmezleştirerek sürdürdüğünü göstermektedir. Bu bağlamda algoritmik arayüz, yalnızca işi organize eden teknik bir sistem değil, ekonomik riskin işçiye devrini doğal ve kaçınılmaz gösteren bir yönetsel bir araç olarak işlemektedir. Algoritmik sistemler kuryeleri hukuken bağımsız kılarken, fiilen onları kredi borçları, yüksek maliyetler ve sürekli gelir belirsizliği yoluyla platforma bağımlı hâle getirmektedir. Böylece algoritmik denetim, işçinin yalnızca çalışma koşullarını değil, işten ayrılma ve alternatif geçim yollarına yönelme kapasitesini de sınırlayan yapısal bir mekanizma olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yapı, esnaf statüsü aracılığıyla vergi ve sosyal güvenlik yükümlülüklerinin işçiye devredilmesiyle, riskin hem platformdan hem de devletten işçiye doğru çift yönlü bir transferine işaret etmektedir. Riskin bu şekilde işçi aleyhine yeniden dağıtımı, yalnızca ekonomik bir yük yaratmakla kalmamakta, aynı zamanda işçinin fiziksel varlığını ve çalışma pratiklerini de doğrudan disipline etmektedir.

Ampirik bulgular, algoritmik denetimin dijital Taylorizm mantığıyla işlediğini kanıtlamaktadır. Algoritma, kuryeyi bütünlüklü bir özne olarak tanımak yerine hız, konum ve süre gibi ölçülebilir parametrelere indirgemekte ve kentsel mekanın fiziksel risklerini ve bedensel sınırları sistematik olarak analiz dışı bırakmaktadır. 'Mekânsal körlük' olarak kavramsallaştırılan bu durum, teslimat sürelerinin fiilen imkansızlaşmasına ve kuryelerin riskli çalışma pratiklerine yönelmesine yol açmaktadır. Bu tablo, algoritmik denetimin yalnızca zamansal değil, bedensel bir disiplin ürettiğini göstermektedir. Kaza anında önceliğin 'paketin durumu' olması, emeğin nesneleşmesini ve insan hayatının önemsizleştirilmesini açıkça ortaya koymaktadır. Algoritmik yönetim, bu yönüyle işçinin bedenini hem üretim aracı hem de tüketilebilir bir unsur olarak konumlandıran bir rejim olarak işlemektedir. Bu gerilim, kurye bedeninin kent içindeki somut riskleri ile algoritmanın soyut optimizasyon hedefleri arasındaki yapısal çatışmayı görünür kılmaktadır. Algoritmanın bedensel sınırlar üzerindeki bu baskısı, ancak işçinin her anını ve her hareketini kapsayan sistematik bir izleme mekanizmasıyla mümkün olabilmektedir.

Çalışmanın önemli bulgularından bir diğeri, algoritmik denetimin gözetim boyutunun teknik izleme pratiklerinin ötesine geçmesidir. Puanlama sistemleri ve dijital izleme araçları, denetimi işyeri sınırlarının dışına taşıyarak kuryelerin gündelik yaşamına yaymaktadır. Müşterinin 'gizli patron'a dönüşmesi, gözetimin toplumsallaştığı ve sorumluluğun platformdan dağıtıldığı bir denetim rejimi yaratmaktadır. Bu durum, kuryelerin sürekli bir 'hiper-teyakkuz' hali içinde yaşamalarına ve küçük performans değişimlerinin dahi yoğun kaygı üretmesine yol açmaktadır. Algoritmik denetim bu yönüyle yalnızca performansı ölçen değil, öz-disiplini içselleştiren bir mekanizma olarak işlemektedir. Gözetim, geleneksel işyeri sınırlarını aşarak sokağa, eve ve gündelik yaşama yayılmakta; hiyerarşik bir amir figüründen ziyade dağıtık, anonim ve süreklileşmiş bir dijital izleme ağı biçimini almaktadır. Bununla birlikte bulgular, algoritmik denetimin mutlak bir iktidar biçimi olarak işlemediğini de göstermektedir. Platform işçilerinin uygulamanın işleyişini

çözmeye dönük kolektif pratikleri, eşzamanlı çevrimdışı kalma eylemleri ve dijital ağlar üzerinden deneyim paylaşımı, 'algoritmik direniş' olarak adlandırılabilecek yeni mücadele biçimlerine işaret etmektedir. Gözetimin bu denli toplumsallaşması ve içselleştirilmesi, platformların vaat ettiği otonomi söyleminin gerçekte ne kadar kısıtlı bir alana sıkıştığını sorgulatır hale gelmektedir.

'Kendi işinin patronu olma' söylemi, kurye deneyimlerinde güçlü biçimde sorgulanmıştır. Bulgular, bu söylemin sahada gerçek bir otonomi değil, otonomi yanılsaması ürettiğini göstermektedir. Algoritmanın çalışma sürelerini dolaylı biçimde zorunlu hale getirmesi, esneklik vaadinin sınırlarını görünür kılmaktadır. Bu bağlamda prekerleşme, yalnızca güvencesiz sözleşmelerle değil; gelecek tahayyülünün zayıflaması, emeklilik hakkının olmaması ve tüm yaşamın tek bir platform hesabına bağlı olması üzerinden deneyimlenmektedir. Katılımcıların bu durumu 'modern kölelik' olarak tanımlaması, algoritmik denetimin maddi olduğu kadar varoluşsal bir güvensizlik ürettiğini göstermektedir. Otonomi yanılsaması altında derinleşen bu prekerleşme deneyimi, çalışmanın literatüre sunduğu temel teorik ve ampirik katkıların da çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Çalışma algoritmik denetim literatürüne üç düzeyde katkı sunmaktadır. İlk olarak, algoritmik denetimi soyut bir yönetsel teknik olarak değil, deneyimlenen bir tahakküm ilişkisi olarak ele alarak işçilerin öznel anlatılarını analizin merkezine yerleştirmektedir. İkinci olarak, netnografik veriler aracılığıyla algoritmik denetimin ekonomik, bedensel ve psikolojik boyutlarının birbirinden ayrı değil, bütüncül bir rejim olarak işlediğini göstermektedir. Üçüncü olarak ise platform emeğinde otonomi söylemi ile fiili deneyim arasındaki uçurumu görünür kılarak girişimcilik anlatısının ideolojik işlevini ortaya koymaktadır. Bu yönleriyle çalışma, algoritmik denetimi yalnızca nasıl çalıştığı üzerinden değil, nasıl yaşandığı üzerinden tartışarak literatürdeki teknik ve betimleyici yaklaşımları tamamlamayı amaçlamaktadır.

Netnografik tasarım, platform işçilerinin deneyimlerine derinlemesine erişim sağlamakla birlikte bazı sınırlılıklar içermektedir. YouTube yorumlarına dayalı veri seti, deneyimlerin kamusal olarak ifade edilen boyutlarını yakalamakta; yüz yüze görüşmelerde ortaya çıkabilecek örtük deneyimleri dışarıda bırakabilmektedir. Gelecek çalışmalar, farklı platformlar arasında karşılaştırmalı analizler yaparak algoritmik denetimin sektörel ve kurumsal farklılıklarını inceleyebilir. Ayrıca nicel yöntemlerle desteklenen karma araştırma tasarımları, bu çalışmada ortaya konan deneyimsel bulguların yaygınlığını ölçme imkanı sunabilir.

KAYNAKÇA

Anwar, M. A., & Graham, M. (2020*). The digital continent: Placing Africa in algorithmic capitalism*. Oxford: Oxford University Press.

Bales, R. A., & Stone, K. V. W. (2020). *The invisible web at work: Artificial intelligence and electronic surveillance in the workplace*. Berkeley Journal of Employment and Labor Law, *41*(1), 1–50. https://ssrn.com/abstract=3410655

Benanav, A. (2022). *Otomasyon ve İşin Geleceği.* İstanbul: NotaBene Yayınları.

Bernhardt, A., Kresge, L., & Suleiman, R. (2021). *Data and algorithms at work: The case for worker technology rights*. Berkeley: Berkeley Labor Center. https://laborcenter.berkeley.edu/data-algorithms-at-work

Bihr, P., & Figueroa, V. (2020). Worker control of technology: The smart city. In People's Public Transport Policy. International Transport Workers' Federation (ITF). Erişim linki: https://www.itfglobal.org/sites/default/files/paragraph/pdf-chapters/files/Chapter%205%20Worker%20control%20of%20technology%20-%20the%20smart%20city.pdf Erişim Tarihi: 14 Mart 2026.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. doi: https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa

Cini, L. (2023). Resisting algorithmic control: Understanding the rise and variety of platform worker mobilisations. *New Technology, Work and Employment*, *38*, 125–144. doi: https://doi.org/10.1111/ntwe.12257

Crawford, K. (2021). *Atlas of AI: Power, politics, and the planetary costs of artificial intelligence.* New Haven, CT: Yale University Press.

Crawford, K., & Joler, V. (2018). *Anatomy of an AI system: The Amazon Echo as an anatomical map of human labor, data and planetary resources*. SHARE Lab; AI Now Institute. https://www.anatomyof.ai

Gray, M. L., & Suri, S. (2019). *Ghost work: How to stop Silicon Valley from building a new global underclass*. Boston: Houghton Mifflin Harcourt.

Hanley, D. A., & Hubbard, S. (2020). *Eyes everywhere: Amazon's surveillance infrastructure and revitalizing worker power.* Washington: Open Markets Institute.

Huberman, J. (2023). *Dijital kapitalizmin ruhu: Emek, sermaye ve sömürünün değişen kisvesi* (M. Pekdemir, Çev.). Ankara: Fol Kitap.

Huws, U. (2020). The algorithm and the city: Platform labour and the urban environment. *Work Organisation, Labour & Globalisation*, *14*(1), 7–14. https://www.jstor.org/stable/10.13169/workorgalaboglob.14.1.0007

Koşar, A. (2025). Dijital teknolojiler ve emek denetimi. *Toplum ve Hekim*, *40*(4), 268–276.

Kurye Hakları Derneği. (2026). *2025 Moto kurye ölümleri raporu*. Erişim adresi: https://kuryehaklari.org/wp-content/uploads/2026/01/Kurye-Olumleri-Raporu-2025.pdf Erişim Tarihi: 07 Şubat 2026.

Kozinets, R. V. (2010). *Netnography: Doing ethnographic research online*. London: Sage Publications.

Mejias, U. A., & Couldry, N. (2025). *Veri gaspı: Büyük Teknoloji'nin yeni sömürgeciliği ve onunla nasıl mücadele edilir?* (Demir Barlas, Çev.). İstanbul: Notabene Yayınları.

Moro, A., Rinaldini, M., Staccioli, J., & Virgillito, M. E. (2019). *Control in the era of surveillance capitalism: An empirical investigation of Italian Industry 4.0 factories* (Working Paper No. 2019/07). Pisa: Scuola Superiore Sant'Anna, Laboratory of Economics and Management (LEM). https://hdl.handle.net/10419/203097

Narin, Ö. (2012). Teknoloji, üretim sürecinde bölünme ve emek. *Elektrik Mühendisleri Odası Dergisi, 445*, 40–45. https://www.emo.org.tr/ekler/678164e8622f690_ek.pdf?dergi=898

Oral, T. (2024). Dijital emek platformlarında algoritmik yönetim ve sendikalar. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 11(1), 170-180. https://izlik.org/JA75KM39XB

Pasquinelli, M. (2025). *Patronun gözü: Yapay zekânın sosyal tarihi* (E. B. Karabaş, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

Rosenblat, A., & Stark, L. (2016). Algorithmic labor and information asymmetries: A case study of Uber's drivers. *International Journal of Communication*, *10*, 3758–3784. https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/4892/1739

Rouvroy, A., & Berns, T. (2013). Gouvernementalité algorithmique et perspectives d'émancipation: Le disparate comme condition d'individuation par la relation? *Réseaux*, (177), 163–196. doi: https://doi.org/10.3917/res.177.0163

Stark, D., & Pais, I. (2020). Algorithmic management in the platform economy. *Sociologica, 14*(3), 47–72. doi:10.6092/issn.1971-8853/12221

Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. (2024). *E-ticaret verileri raporu*. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. Erişim adresi: https://ticaret.gov.tr/data/681a16de13b8762dd8da6b66/T%C4%B0CARET%20BAKANLI%C4%9EI%20T%C3%9CRK%C4%B0YE'DE%20E%20-%20T%C4%B0CARET%C4%B0N%20G%C3%96R%C3%9CN%C3%9CM%C3%9C%20RAPORU.pdf Erişim Tarihi: 10 Şubat 2026.

UNI Global Union. (2023). *Algorithmic management: Opportunities for collective action: A guide for workers and trade unions*. Nyo: UNI Global Union. Retrieved from https://uniglobalunion.org

West, E. (2019). Amazon: Surveillance as a service. *Surveillance & Society*, *17*(1/2), 27–33. https://ojs.library.queensu.ca/index.php/surveillance-and-society/index

Yılmaz, Ö., & Bostancı, M. (2025). Labour And Exploitation Processes in Artificial Intelligence: Example of Digital Taylorism in Data Labelling. *Toplum Ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 15, 24-48. doi: https://doi.org/10.48131/jscs.1646235

➤ **Etik kurul onayı:** Etik kurul onayına ihtiyaç bulunmamaktadır.
➤ **Çıkar çatışması:** Çıkar çatışması bulunmamaktadır.
➤ **Finansal destek:** Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

➤ **Ethics committee approval:** There is no need for ethics committee approval.
➤ **Conflict of interest:** There is no conflict of interest.
➤ **Grant support:** The author declared that this study has received no financial support.

Bu çalışma araştırma ve yayın etiğine uygun olarak gerçekleştirilmiştir.
This study was carried out in accordance with research and publication ethics.